

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“สติ — ความระลึกเป็นไปในกุศล”

คำว่า สติ เป็นคำบาลีภาษาสันสกฤตโดยตรง หมายถึงความระลึกเป็นไปในกุศล ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่ติดาม เกิดกับจิตที่ติดามทุกประเภท สติจะไม่เกิดร่วมกับอกุศลจิตเลย สติเป็นสภาพธรรมเครื่องรักษา คือรักษาให้เป็นไปในกุศลธรรม พร้อมทั้งเป็นเครื่องกันกระแสนอกุศลธรรมทั้งหลายในขณะที่สติเกิด ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน เวลาใดก็ตาม สติจึงเป็นสภาพธรรมที่จำปรารภในสิ่งที่ทั้งปวง ตามข้อความจากปัญจสุทธานิ อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก สติปัฏฐานสูตร ว่า

“สตินั้น จำต้องปรารภในสิ่งที่ทั้งปวง เหมือนการปรุงรสด้วยเกลือ จำปรารภในการปรุงอาหารทุกอย่าง และเหมือนอำมาตย์ผู้ชำนาญในราชกิจทุกอย่าง จำปรารภในราชกิจทุกอย่างฉะนั้น เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า สติจำปรารภในสิ่งที่ทั้งปวง เพราะเหตุไร? เพราะจิตมีสติเป็นที่อาศัย และสติมีการอารักขา (รักษา) เป็นที่ปรากฏ เว้นจากสติเสียแล้ว จะประคองและข่มจิตไม่ได้เลย”

สติเป็นสภาพธรรมที่ติดาม เกิดร่วมกับจิตที่ติดามทุกประเภท สติเป็นสภาพธรรมที่ระลึกได้ เป็นไปในกุศลทั้งในขั้นของทาน ศีล และ ภาวนา ซึ่งเป็นอบรมเจริญความสงบของจิต และการอบรมเจริญปัญญาสู่สภาพธรรมตามความเป็นจริง เป็นธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่มีใครสามารถบังคับหรือทำให้สติเกิดได้ สติเป็นสภาพธรรมที่จำปรารภในสิ่งที่ทั้งปวง เพราะเหตุว่าชีวิตในวันหนึ่ง ๆ ที่เต็มไปด้วยอวิชชา ความหลง ความไม่รู้ ตลอดจนถึงอกุศลธรรมประการต่างๆ ขณะนั้นหลงลืมสติ ไม่เป็นกุศล ไม่สามารถที่จะพิจารณาสภาพธรรมในชีวิตประจำวันได้ตามความเป็นจริง จนกว่าสติจะเกิดเมื่อใด มีการระลึกได้แม้ในเหตุในผล ในความถูกต้อง ในความเหมาะสม ในชีวิตประจำวัน ขณะนั้นก็เป็นการเกิดขึ้นของสติ

แม้แต่ในเรื่องของการเจริญกุศลประการต่างๆ ในชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นเป็นไปได้อีก ก็เป็นเพราะสติเกิดขึ้นนั่นเอง การที่แต่ละบุคคลจะเจริญขึ้นในกุศลธรรมได้นั้น ก็เพราะสติเกิดขึ้นเป็นไป ถ้าสติไม่เกิดจะเป็นอย่างนี้ไม่ได้เลย

นี่คือชีวิตประจำวันที่จะสังเกตได้ว่า สติจะเกิดเพิ่มขึ้น คือเมื่อเห็นคุณเห็นประโยชน์ของสติทุกชั้น ในชีวิตประจำวัน เช่นในเรื่องของความซื่อสัตย์ ความเป็นผู้ตรง ความจริงใจ คือไม่เข้าข้างตัวเอง แม้แต่อกุศลธรรมของตนเอง ก็ต้องเห็นว่าเป็นอกุศลธรรม เพื่อที่จะได้ละคลาย ขัดเกลาให้เบาบางลง

นอกจากนั้น ความดีประการต่างๆ เช่น ความกตัญญู ความนอบน้อม ความรู้การควรไม่ควร ทางกาย ทางวาจา หรือในขณะที่เกิดความไม่โกรธ การให้อภัย ความมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น การฟังพระธรรมศึกษาพระธรรมอบรมเจริญปัญญา เป็นต้น ความดีทั้งหมดเหล่านี้ ก็เป็นการแสดงถึงลักษณะของสติที่เกิดขึ้นเป็นไปในชีวิตประจำวัน ซึ่งแม้ว่าจะไม่เห็นลักษณะของศรัทธาที่เกิดขึ้นพร้อมกับ

สติ ในขณะที่กุศลจิตเกิด แต่ในขณะที่เกิดการระลึกเป็นไปในเรื่องการละทุจริต และในเรื่องของการเจริญกุศลประการต่างๆ ขณะนั้นก็จะเห็นลักษณะของสติได้

ที่น่าพิจารณาเป็นอย่างยิ่งคือ คำว่าสติที่ใช้กันในภาษาไทย ก็เข้าใจกันว่า ทำอะไรก็รู้ตัวว่ากำลังทำอะไรอยู่ เดินก็รู้ว่าเดินอยู่ ซื่อของก็ให้มีสติ เดินข้ามถนนก็ให้มีสติ น้ำท่วมก็ให้มีสติ อะไรจะเกิดขึ้นก็ให้มีสติ ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาพระธรรมจะเข้าใจว่า สติคือรู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่ ความหมายของสติอย่างนี้ไม่ตรงตามพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง **เพราะขณะใดที่เป็นอกุศล ไม่ว่าจะทำอะไร ที่ไหนก็ตาม จะไม่ใช่สติเลย ไม่มีสติเกิดในขณะที่เป็นอกุศล** ตามความเป็นจริงแล้ว สติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงตามความเป็นจริงของธรรม คือ สติเป็นสภาพธรรมฝ่ายดี เป็นเจตสิกที่เกิดกับจิตที่ติงามเท่านั้น ไม่เกิดกับอกุศลจิตเลย ดังนั้นขณะใดที่เป็นอกุศลขณะนั้นไม่มีสติ แต่ขณะใดที่เป็นกุศล ไม่ว่าในระดับใด ขณะนั้นมีสติเกิดร่วมด้วย โดยที่สติทำหน้าที่ระลึกและกั้นกระแสของอกุศลธรรมที่จะเกิดขึ้นไม่ให้เกิดขึ้นในขณะที่สติเกิด

เพราะฉะนั้น การฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม จึงเป็นเรื่องที่ละเอียด เป็นเรื่องที่สำคัญลึกซึ้ง เมื่อไม่ขาดการฟัง ความเข้าใจก็จะค่อยๆ เจริญขึ้นไปตามลำดับ แม้เพียงการฟัง ก็ยังจะต้องประกอบด้วยสติ หรือฟังด้วยสติ พิจารณาจริงๆ ในเหตุในผลของธรรม จึงจะได้รับประโยชน์จากพระธรรม และกุศลทั้งหลายก็จะเจริญยิ่งขึ้นด้วย.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๕- ๖๒๑๗๑๐๖]